

JAMA V STRAŠILU

(Raziskava ene izmed večjih kraških jam v Bohinju)

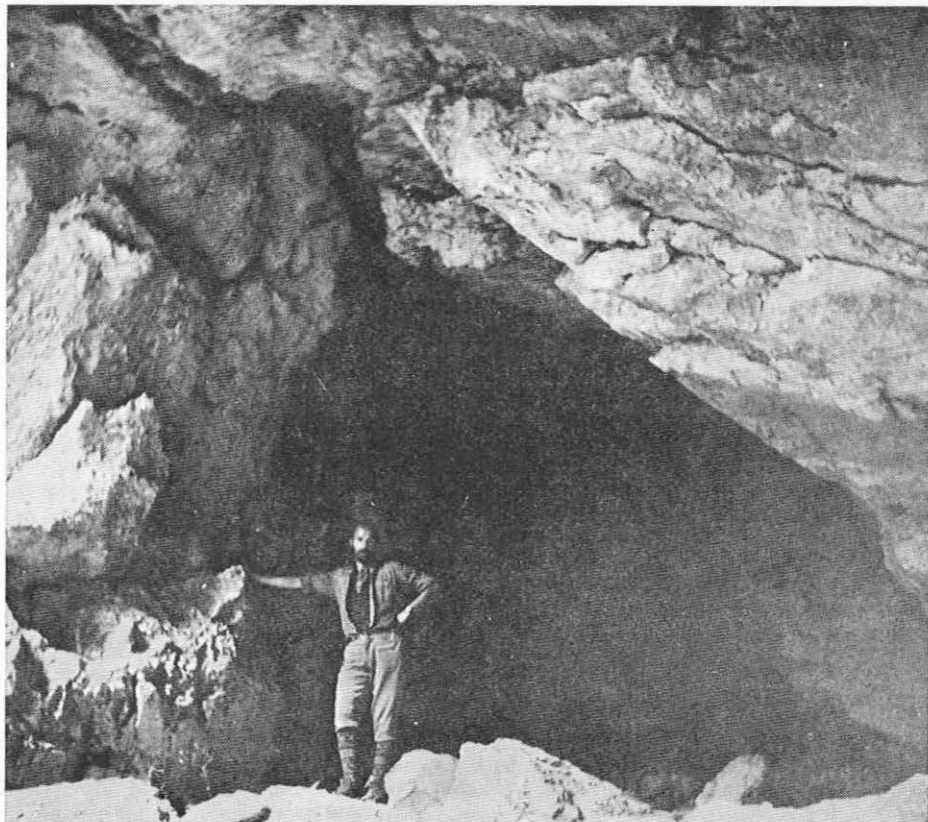
ANDREJ KRANJC

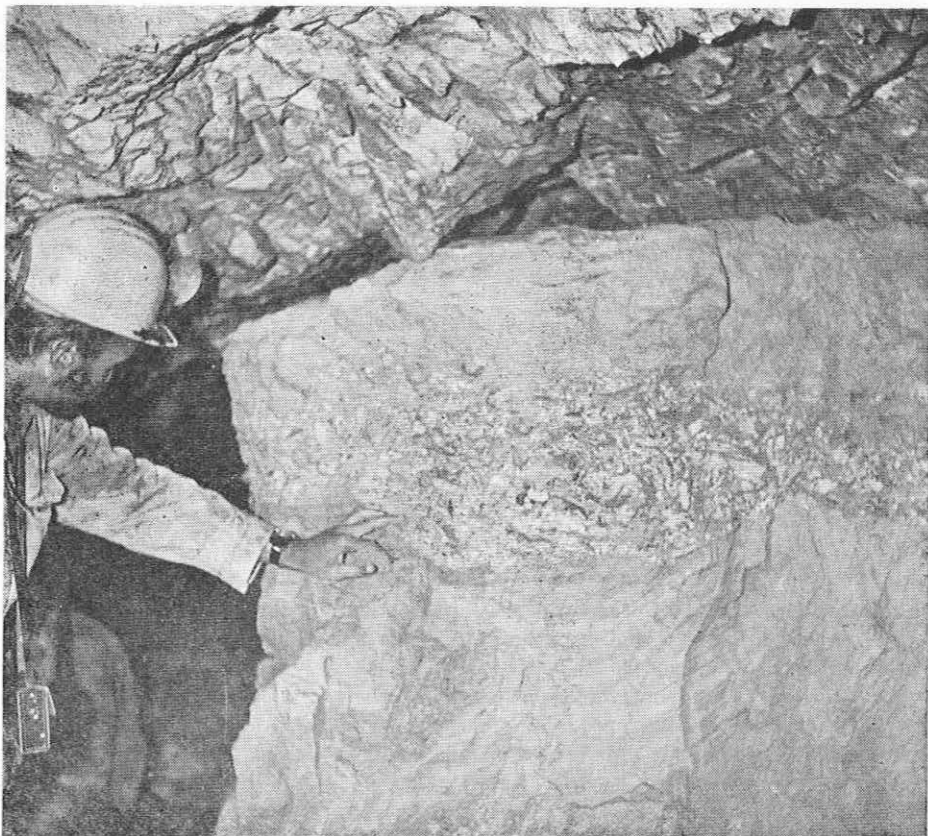
Na terenskem delu v Julijskih Alpah smo člani Inštituta za raziskovanje krasa SAZU obiskali tudi jamo »V Strašilu« ali »V Strašnu«, v dolini Mostnice. Ker je jama pomembna tako zaradi svoje velikosti in zaradi drugih zanimivosti, se mi zdi, da je prav, če svoje ugotovitve posredujemo tudi širšemu krogu.

Katastrska številka jame je 379, kar pomeni, da je že dolgo znana. Prvi zapisnik o tej jami je datiran z dne 18. 8. 1935. Takrat jo je obiskal znani raziskovalec jamskega živalstva Egon Pretner iz Postojne. Jamo mu je pokazal Jaka Žvan iz Bohinja. Pretner med drugim piše: »To je največja in razsežna jama v Bohinju, kar sem jih obiskal.« (Arhiv IZRK-SAZU, Postojna.)

Potem je bila ta jama pozabljena. Vmes so bile v okolici Bohinja odkrite številne druge kraške votline, med njimi tudi zelo velike (Govic, Brezno pri gamsovi glavici, Jama pod Debelim vrhom), tako da se lahko danes Bohinj ponaša s svetovno znanimi kraškimi jamami. Jamo V Strašilu so pred nekaj leti ponovno obiskali člani Jamarske sekcije PD Železničar iz Ljubljane. Ker je pa jama še vedno ostala brez načrta in natančnih podatkov, smo jo sami podrobneje raziskali.

Vhod v jamo V Strašilu

Ostarek nanosa, ki ga je v jamo odložila ledeniška voda

Jamski vhod se odpira v nadmorski višini 1000 m, v grapi Mostnice, že nad koncem Voj, v dnu navpičnih skalnih sten, ki se iznad strmo vrezane grape pno do roba Uskornice, pod Sleme. Od jamskega vhoda, ki je najnižja točka v jami, se rov vijuga proti severovzhodu in precej strmo navzgor. Ta rov, torej jama, je dolg 245 m, višinska razlika med vhodom in skrajno točko v jami pa znaša 68 m. Rov je razmeroma velik, povprečno 2—3 m širok, največ pa 6 m. Visok je v glavnem 1—2 m, ponekod pa tudi do 4 m.

Strop in stene so pretežno gole, le na posameznih mestih je nekaj kalcitne sige oziroma manjših kapnikov. To si lahko razlagamo z lego jame: je namreč v tisti nadmorski višini, kjer približno poteka današnja meja odlaganja sige v naših Alpah — nad to mejo voda apnenec le razjeda, pod njo pa voda sigo — raztopljen apnenec — tudi odlaga v obliki kapnikov (Gams, I., 1974: Kras, p. 110, Ljubljana).

V Strašilu so predvsem zanimivi sedimenti — usedline iz tekoče vode, s katerimi je živoskalno dno v celoti in na debelo prekrito. Usedline sestavljajo tri skupine: prod, pesek in mel (prah). Vse te usedline so v glavnem iz zdrobljenega in tudi zmletega apnenca. To pomeni, da je voda te sedimente nanašala v jamo v večjih količinah, kolikor jih je lahko raztopila. Zato je bila jama v neki dobi svojega razvoja že do stropa zapolnjena s takimi odkladninami. To dokazujejo nekateri stranski rovi, ki so še danes docela zatrpáni. Kasneje je moral skozi jamo teči močan vodni tok, ki je prejšnji nanos izpiral in odnašal ter s tem zopet toliko odprl jamski rov, da gre danes človek lahko skozenj.

dovolj? Zato, ker nam pravilno razumevanje takih »drobnarij« lahko veliko pove. Zamislimo si dolino Voj in Bohinj izpred nekaj 10 000 let, iz časa zadnje ledenodobne poledenitve. Iz vseh dolin in grap okoli Triglava se kopiči led in se zbira v ogromno reko ledu, ki »teče« preko Bohinja in po savski dolini proti Bledu — Bohinjski ledenik. V Bohinju sega led do nadmorske višine okoli 1350 m — torej je dolina Voj pokrita z 800 m debelim ledom (Melik, A., 1954; Slovenski alpski svet, p. 137, Ljubljana).

Led počasi polzi po dolini navzdol, s seboj nosi kamenje, s površja pred in pod seboj strga prst in kamniti drobir ter končno brusi golo skalo. Ko se poleti in v nižjih nadmorskih višinah led topi, tečejo pod ledenikom in ob njegovem robu močni potoki. Voda vali kamenje in ga spreminja v prod, iz materiala, ki ga ledenik vlači s seboj — ledeniške groblje ali morene — pa izpira pesek in prah. Ledeniški potoki so tudi danes motni, mlečnega videza.

Ker so stene doline, po kateri je polzel ledenik, iz apnenca, je voda apnenec tudi raztapljala in širila špranje, morda so bile v teh stenah že od prej izvotljene jame, in je v vedno večjih količinah odtekala, ne več med ledom in skalo, ampak naravnost skozi skalo, po jami. Voda je s seboj nosila morenski drobir in ga v jami odlagala, dokler končno ni skoraj zapolnila jame.

S tem je rešen prvi problem: jama je voda tajajočega se ledenika zapolnila z nanosom. To se je najbrž zgodilo ob koncu zadnje poledenitve — würma — ko se je ledenik hitro umaknil v osrčje Alp, pred približno 10 000 leti.

Ko je v jamo nehal teči ledeniški potok, se v jami tudi niso več mogle odlagati usedline. Pač pa se je v jamo občasno stekala močnejša voda s površja — ob spomladanskem kopnenju snega ali ob večjem deževju. Ker se deževnica ali snežnica zgubi v tla takoj, ne nosi s seboj proda in peska in zato taka voda v jami ni več odlagala usedlin. Pač pa je prejšnji nanos celo odnašala, koder se je je zbralo v dovolj močan tok. In šele ta, razmeroma mlad proces, nam je omogočil vstop v jama.

Seveda pa potekajo danes v jami še drugi procesi: voda širi špranje v stropu in stenah, z odplavljanjem sedimenta izgublja posamezni kamniti bloki oporo in se rušijo. V vzhodnem delu rova se kruši kamenje s stropa in sten tudi zaradi bližine površja: mrzel zimski zrak vdira v jama, voda v špranjah zmrzuje in razganja skalo.

Tako se danes jamski rov po eni strani večja, po drugi pa manjša. Ali pa bo v bodoče jama vedno večja ali vedno manjša, je odvisno od tega, kateri proces je hitrejši — izpiranje ali zatrpavanje.

Jama V Strašilu ni osamljen primer. Jam, ki jih je izdelala ledeniška voda, je v naših Alpah najbrž veliko, le da še niso preučene. Pač pa je to znano za Zadlaško (Dantejevo) jama nad Tolminom in Šimnovo (Gorjansko) jama pri Bledu (Gams, ibd., p. 242).

Tako nam tudi jame in njihova vsebina pomagajo odkrivati zgodovino naših gora.

WANDA RUTKIEWICZ

Čez noč je postala znana vsemu alpinističnemu svetu, s svojo uspešno ekspedicijo na Gašerbrum III (7952 m), s katero je osvojila ta čas najvišji neosvojeni vrh. Nedvomno priznanje je, da je o svoji ekspediciji takoj predavala v Münchnu pred publiko, ki se na himalaizem dobro spozna. V »Alpinismusu 1976/7 je izšel interview, ki ga je vodil dr. Karl Herrligkoffer. Iz razgovora posnemamo, da je W. Rutkiewicz iz Varšave, 400 km daleč od gora. L. 1962 se je vpisala v planinsko šola in v Tatrah vzljubila gore. Prej je gojila atletiko in odbojko, leta 1964 je pripravljala poljske odbojkarice za olimpiado v Tokiu. V Tatrah je plezala pozimi in poleti, vedno prva v navezi. Leta 1964 je v Zillertalskih Alpah naredila gorsko reševalni tečaj in spoznala moderno plezalne metode. Leta 1966 je spoznala Mt. Blanc, plezala 1967 vzhodno steno Grépona in Grand Capucina, v slednjem se je morala po bivaku zaradi slabega vremena spustiti v vznožje. L. 1970 je bila s sovjetsko-poljsko ekspedicijo na Pik Leninu (7134 m). Leta 1971 je bila na Nošaku (7492 m) po zahodnem stebru. L. 1973 je doživela svojo najlepšo turo — severni steber Eigerja po smeri Hiebe-